

Тема 3 заняття 4

**Обставини, що виключають
кримінально протиправну діяльність.
Покарання та його види**

Мета заняття:

сформувати розуміння поняття і видів обставин, що виключають кримінально протиправної діяльності, їх специфіку та особливості.

Ознайомити з системою кримінальних покарань та особливостями кримінальної відповідальності неповнолітніх.

діяльність — це передбачені КК та іншими нормативно-правовими актами зовнішньо подібні з кримінальним правопорушенням суспільно корисні (соціально прийнятні) та правомірні вчинки, що виключають підставу кримінальної відповідальності за шкоду,

необхідна оборона

крайня необхідність

затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення

виправданий ризик

виконання службового обов'язку

виконання законного наказу

Обставини, що виключають кримінально протиправну діяльність

реалізація особою свого суб'єктивного права (наприклад, необхідна оборона, крайня необхідність, затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення тощо);

виконання юридичного обов'язку (наприклад, виконання професійних обов'язків, наказу або розпорядження та ін.);

здійснення владних повноважень (наприклад, застосування запобіжних заходів, фізичної сили, спеціальних засобів або зброї, примушування до покори).

Необхідна оборона

Стаття 36. Необхідна оборона

1. Необхідною обороною визнаються дії, вчинені з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, або іншої особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної і достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони.
2. Кожна особа має право на необхідну оборону незалежно від можливості уникнути суспільно небезпечного посягання або звернутися за допомогою до інших осіб чи органів влади.
3. Перевищенням меж необхідної оборони визнається умисне заподіяння тому, хто посягає, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці захисту. Перевищення меж необхідної оборони тягне кримінальну відповідальність лише у випадках, спеціально передбачених у [статтях 118](#) та [124](#) цього Кодексу.
4. Особа не підлягає кримінальній відповідальності, якщо через сильне душевне хвилювання, викликане суспільно небезпечним посяганням, вона не могла оцінити відповідність заподіяної нею шкоди небезпечності посягання чи обстановці захисту.
5. Не є перевищенням меж необхідної оборони і не має наслідком кримінальну відповідальність застосування зброї або будь-яких інших засобів чи предметів для захисту від нападу озброєної особи або нападу групи осіб, а також для відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення, незалежно від тяжкості шкоди, яку заподіяно тому, хто посягає.

Підстави необхідної оборони

Посягання повинно бути суспільно небезпечним

- це будь-які дії людини, безпосередньо спрямовані на заподіяння негайної істотної шкоди правоохоронюваним інтересам особи, що захищається, чи іншої особи, суспільним інтересам або інтересам

Необхідність негайного відвернення чи припинення посягання

- Якщо ж така невідкладна необхідність ще не виникла чи, навпаки, вже минула, то й стан необхідної оборони або ще не виник, або, виникнувши, вже закінчився.

заподіяння шкоди тому, хто посягає, за відсутності двох зазначених елементів або хоча б наявності лише одного з них свідчить про неправомірність дій громадянина, оскільки він не перебуває у стані необхідної оборони.

Ознаки необхідної оборони

Мета оборони - захист правоохоронюваних інтересів або прав особи, що захищається

Спрямованість (об'єкт) заподіяння шкоди.

Поведінка того, хто захищається, може виражатися лише в дії, що підпадає під ознаки кримінального правопорушення

***Своєчасність оборони.* Дії особи, що захищається, є правомірними якщо вони були вчинені протягом часу вчинення посягання**

Співрозмірність оборони
заподіяна тому, хто посягає, тяжка шкода (смерть або тяжкі тілесні ушкодження) має відповідати двом обставинам, взятим у єдності: 1) небезпечності посягання та 2) обстановці захисту.

Спеціальні види необхідної оборони

Відповідно до ч. 5 ст. 36 КК не є перевищенням меж необхідної оборони і не має наслідком кримінальну відповідальність застосування зброї або будь-яких інших засобів чи предметів для захисту від нападу озброєної особи або нападу групи осіб, а також для відвернення протиправного насильницького вторгнення в житло чи інше приміщення, незалежно від тяжкості шкоди, яку заподіяно тому, хто посягає.

Підставою такої оборони є наявність будь-якого із таких посягань:

- 1) напад озброєної особи, або
- 2) напад групи осіб, або
- 3) протиправне насильницьке вторгнення в житло чи інше приміщення.

Шкода, що заподіюється особі, яка посягає, у таких випадках не обмежена жодними рамками. Згідно з ч. 5 ст. 36 КК не є ексцесом оборони і не має наслідком кримінальну відповідальність заподіяння тому, хто посягає, будь-якої шкоди у зазначених ситуаціях, аж до позбавлення його життя.

Затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення

СТАТТЯ 38. ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ, ЩО ВЧИНИЛА КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ

1. Не визнаються кримінально протиправними дії потерпілого та інших осіб безпосередньо після вчинення посягання, спрямовані на затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, і доставлення її відповідним органам влади, якщо при цьому не було допущено перевищення заходів, необхідних для затримання такої особи.

2. Перевищенням заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, визнається умисне заподіяння особі, що вчинила кримінальне правопорушення, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, має наслідком відповідальність лише у випадках, спеціально передбачених у [статтях 118](#) та [124](#) цього Кодексу.

Затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення, ознаки:

Мета затримання - доставлення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, органам влади

Затриманню підлягає лише особа, що вчинила крим. правопорушення, а не інше правопорушення

дії потерпілих або інших осіб, пов'язані із позбавленням особи, яка вчинила кримінальне правопорушення особистої свободи, а також заподіянням йому (у разі необхідності) шкоди

Своєчасність затримання - лише в момент або безпосередньо після вчинення кримінально протиправного посягання.

Необхідність заподіяння шкоди при затриманні.

Співрозмірність шкоди, що заподіюється особі, яка вчинила кримінальне правопорушення при його затриманні. Ці межі залежать від відповідності шкоди, що заподіюється, двом обставинам: 1) небезпечності посягання та 2) обстановці затримання особи

Крайня необхідність

Стаття 39. Крайня необхідність

Не є кримінальним правопорушенням заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам у стані крайньої необхідності, тобто для усунення небезпеки, що безпосередньо загрожує особі чи охоронюваним законом правам цієї людини або інших осіб, а також суспільним інтересам чи інтересам держави, якщо цю небезпеку в даній обстановці не можна було усунути іншими засобами і якщо при цьому не було допущено перевищення меж крайньої необхідності.

Перевищенням меж крайньої необхідності є умисне заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам, якщо така шкода є більш значною, ніж відвернена шкода.

Особа не підлягає кримінальній відповідальності за перевищення меж крайньої необхідності, якщо внаслідок сильного душевного хвилювання, викликаного небезпекою, що загрозувала, вона не могла оцінити відповідність заподіяної шкоди цій небезпеці.

Крайня необхідність, елементи:

небезпека, що загрожує охоронюваним законом інтересам особи, суспільства або держави

- джерелом може бути недбале поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими, речовинами та іншими предметами, сили природи
- небезпека повинна бути наявною

неможливості усунення цієї небезпеки іншими засобами, крім заподіяння шкоди зазначеним інтересам

- заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам повинно бути єдино можливим засобом захисту від такої небезпеки, тому особа вимушена заподіяти шкоду

Крайня необхідність, ознаки

Мета – усунення небезпеки

Шкода заподіюється правоохоронюваним інтересам держави, суспільства або особи

Дії лише активні

Своєчасність заподіяння шкоди - шкода може бути заподіяна лише протягом часу, доки існує стан крайньої необхідності.

граничною і правомірною у стані крайньої необхідності має визнаватися заподіяна шкода, якщо вона рівнозначна шкоді відверненій або є менш значною, ніж відвернена шкода.

Покарання

є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду
соби, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, і полягає в
передбаченому
законом обмеженні прав і свобод засудженого.

Є заходом
державного примусу,
примушує особу до
законослухняної
поведінки.

особа не може бути
піддана
кримінальному
покаранню, доки її
вину не буде
доведено в
законному порядку

може бути
застосовано **лише за**
вироком суду від
імені держави

полягає в
передбаченому
законом **обмеженні**
прав і свобод
засудженого.

Особистий
характер

Тягне за собою
судимість

Поняття покарання та його мета

Стаття 50. Поняття покарання та його мета

Покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого.

Покарання має на **меті** не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами.

Покарання не має на меті завдати фізичних страждань або **принизити людську гідність**.

Види покарань, ст. 51 КК України

До осіб, визнаних винними у вчиненні кримінального правопорушення, судом можуть бути застосовані такі види покарань:

- 1) штраф;**
- 2) позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу;**
- 3) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;**
- 4) громадські роботи;**
- 5) виправні роботи;**
- 6) службові обмеження для військовослужбовців;**
- 7) конфіскація майна;**
- 8) арешт;**
- 9) обмеження волі;**
- 10) тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців;**
- 11) позбавлення волі на певний строк;**
- 12) довічне позбавлення волі.**

Основні та додаткові покарання

Стаття 52. Основні та додаткові покарання

1. Основними покараннями є громадські роботи, виправні роботи, службові обмеження для військовослужбовців, арешт, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, позбавлення волі на певний строк, довічне позбавлення волі.
2. Додатковими покараннями є позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу та конфіскація майна.
3. Штраф та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю можуть застосовуватися як основні, так і як додаткові покарання.
4. За одне кримінальне правопорушення може бути призначено лише одне основне покарання, передбачене в санкції статті (санкції частини статті) **Особливої частини** цього Кодексу. До основного покарання може бути приєднане одне чи кілька додаткових покарань у випадках та порядку, передбачених цим Кодексом.
5. Ухилення від покарання, призначеного вироком суду, має наслідком відповідальність, передбачену **статтями 389 та 390** цього Кодексу.